

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Stenåldersfynd från Nordsyrien

Arne, Ture J.

Fornvännen 3, 1-13

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1908_001

Ingår i: samla.raa.se

STENÅLDERSFYND FRÅN NORDSYRIEN

AF

T. J. ARNE

Zeitschrift für Ethnologie, årgången 1905, redogör d:r Max Blanckenhorn för de stenåldersfynd, som äro kända från Syrien och Palästina. I fråga om norra Syrien yttrar han: "tyvärr föreligga inga som hälst underrättelser af något slag öfver stenåldersförhållandena i Nordsyrien, d. v. s. den norra tredjedelen af Syrien".

Den kände franske forskaren E. Chantre omtalar i sin *Mission en Cappadoce 1893—1894*, sedan han konstaterat frånvaron i Kappadocien af slagna flintredskap, att ett sådant funnits af hans vän J. E. Gautier år 1884 i Eufrats gamla aflagringar vid Biredjik. "Denna oväntade upptäckt," tillägger han, "låter hoppas, att metodiska undersökningar, verkställda på denna punkt, skola medföra de dyrbaraste resultat för denna dels af Asien förhistoria."

Under en resa, som jag med understöd af Antropologiskt-geografiska sällskapet, Vitterhetsakademien, andra institutioner samt enskilda personer hade tillfälle företaga år 1907 i Mindre Asien och Syrien, utgjorde sökandet efter stenålderslämningar en af mina hufvuduppgifter. Om ett par stora boplatser från öfvergången mellan sten- och bronsåldern på den asiatiska sidan af Bosporen och Marmorasjön, vid Kadi Köi och Pendik, erhöj jag redan i Konstantinopel meddelande och inköpte de under en rad af år gjorda fynden samt fotograferade fyndlokalerna. Om någon

Öfverstycket: djurfigur från Åloppesfyndet lerkärisornament från skånsk gånggrift.

Fornvännen 1908.

vetenskaplig gräfnings kunde ej här bli fråga. Tillbaka till den yngre stenåldern gå säkerligen med sina äldsta delar många af de "tells," (högar, som täcka ruiner af forntida städer och byar), hvilka från Cilicien i väster träffas i växande antal mot öster och sydost, i Syrien och Mesopotamien. De stenyxor från den yngre stenåldern, som jag inköpte i nordsyriska städer, uppgåfvos vara funna af bönder i en eller annan tell. Flintstycken och ålderdomlig keramik hittade jag själf i en af bönderna starkt

Fig. 1.

skadad hög, Tell Azaz, något söder om staden Killis. Flintorna behöfva emellertid ej nödvändigt tillhöra stenåldern, då detta material i dessa trakter ännu röner en vidsträckt användning t. ex. vid eldslagning och som "egg" i tröskslädarne, för att nu inte tala om bössflintor.

Norr om den syriskas öknens nordliga del, den stora slätten kring Aleppo, vidtar så småningom ett berglandskap. Mellan Aintab och Biredjik vid Eufrats vänstra strand ligger en kritplåtå,

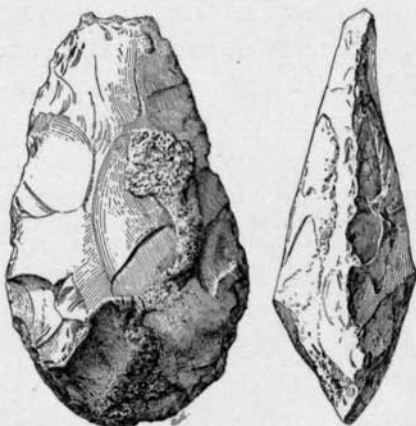
täckt på en del håll af ett obetydligt matjordslager. Under färden mellan dessa två städer blef det mig klart, att här funnes goda förutsättningar för uppkomsten af en flintkultur. Fasta flintförekomster såg jag visserligen ingenstädes, men på en del håll var marken formligen betäckt af smärre lösa flintblock och skärfvor (*fig. 1*). Ett par kilometer väster om den lilla byn Sinan började dessa flintor att visa sig. Det dröjde inte länge, innan jag från hästryggen iakttog exemplar, som tycktes vara formade af människohand. Vid närmare undersökning anträffades en hel del tillslagna flintstycken. Här och hvar på den s. k. vägen och vid sidan af densamma i vingårdarne hittade jag mandelformiga stenredskap, och förekomsterna kon-

Fig. 2. $\frac{1}{3}$.Fig. 3. $\frac{1}{3}$.

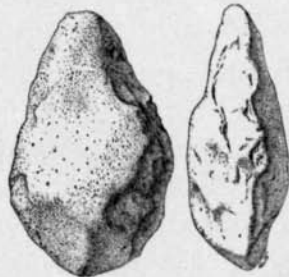
centererade sig i närheten af byarne Sinan, Orul och Giaur Köi samt strax väster om staden Nisib. Mellan Nisib och Biredjik hittades inga slagna flintor, men desto flera mellan Nisib och Jerabis vid Euftrat (det gamla Karkemisch). När jag på återresan önskade gräfvä en smula vid Sinan, lyckades jag ej erhålla några arbetare, och det hade också föga lönat i det högst ett par decimeter tjocka matjordslagret. Ytterligare en del flintor insamlades dock vid detta tillfälle. Tillsammans tillvaratogos några och 40 flintföremål, åtskilliga af utpräglade paleolitiska former.

Tjugutvå stycken tillhöra den från Västeuropas äldre kvartäritid kända coup - de - poingtypen och skulle lätt kunna för-

växlas med franska chelles-redskap. Tre äro mycket väl slagna, af något ljusare flinta än flertalet, tämligen små, och af utpräglad S:t Acheul-typ. (Jfr t. ex. Mortillet, *Musée pré-historique VII: 45*). Den förstas längd är 12,1 cm., dess bredd 7,3 cm. och tjockleken 2,9 cm., den andra är 8,2 cm. lång, 6,95 cm. bred och 2,9 cm. tjock, den tredje 8,25 cm. lång, 5,6 cm.

Fig. 4. $\frac{1}{3}$.

Det största redskapet inom den förra gruppen är 17,6 cm. långt, 10,65 cm. bredt och 5,6 cm. tjockt (fig. 4); det minsta, som står på

Fig. 5. $\frac{1}{3}$.Fig. 6. $\frac{1}{3}$.

öfvergången till den andra gruppen, är just det tredje af de nyss nämnda. Inom den andra gruppen (ex. fig. 5) växlar längden ungefär mellan 8 och 12 cm., och bredden mellan 6 och 9 cm. Tjockleken hos de korta redskapen växlar mellan 3,2 och 5,2 cm. Ofta är redskapet starkt förtjockadt mot den ena, bredare

bred och 3.1 cm. tjock. I fråga om storleksförhållandena utgöra de två första af dem liksom prototyper för de öfriga redskapen. (fig. 2 och 3).

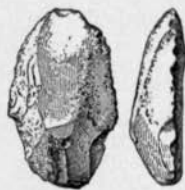
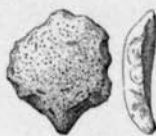
Ett 10-tal af dessa äro nämligen relativt smala i förhållande till längden, i det bredden uppgår till omkring $\frac{1}{2}$ - $\frac{2}{3}$ af längden, under det att hos återstoden bredden utgör $\frac{3}{4}$ och mera af längden.

ändan, och på den ena sidan är det i regeln mindre väl slaget och knöligt. Å en del exemplar kvarsitter ännu en del af kritskorpan. Flintans färg växlar mellan ljust gråbrunt eller beigefärg och ljus tegelfärg.

Ett par redskap sakna alla skarpa kanter och äro tydligen svallade i vatten. Detta kan ha skett i någon af de bäckar, som under rägntiden föra vatten till Euftrat. (*fig. 6*).

Tvänne stora flintstycken, det ena trapezoid-, det andra mera triangelformadt, synas utgöra förarbeten till mandelformiga redskap.

De flesta öfriga flintorna synas mig vara arbetade på samma sätt som de redskap, hvilka den belgiske forskaren

Fig. 7. $\frac{1}{3}$.Fig. 8. $\frac{1}{3}$.Fig. 9. $\frac{1}{3}$.

Rutot för till en före chelles-perioden gående tid, mesvin-perioden. De äro alla afsiktligt med ett enda slag afsplittade från ett flintblock, som ibland förut varit utsatt för slag, ibland varit fullständigt rått och haft kritskorpan kvar.

Ett par af dessa flintor äro till formen ovala med en flat slagsida och motsatta sidan starkt hvälfd, hälften med kritskorpa, hälften med gamla slagsidor. Ett fåtal retuscher äro synliga i ena kanten. (*fig. 7*).

Ett annat stycke har en sida fullkomligt rå men är rundtom nästan i hela kanten försedt med goda retuscher, som på ett ställe har anbragts så, att de ge flintan formen af en kort pryl. (*fig. 8*). Ytterligare ett par prylliknande flintor förekomma i samlingen, dock med mindre antal retuscher. (*fig. 9*).

Fem smärre stycken ha bildats genom afslagning från redan förut slagbehandlade flintblock och ha genom retuscher

rundtom förvandlats till skrapor. Ett af dem har en konkav eggside. (*fig. 10*). Två göra genom den jämförelsevis goda bearbetningen intryck af att vara senare än de öfriga. (*fig. 11*).

Ytterligare sju stycken ha en mer eller mindre ofullständig skrapegg (*fig. 12*), och fyra af dessa ha en sida nästan fullständig rå.

Fyra andra flintor ha starkt markerad slagbuckla samt slagsida med vågformiga ringar kring bucklan. De sakna emellertid tydliga retuscher (*fig. 13 och 14*).

Fig. 10. $\frac{1}{3}$.

Fig. 11. $\frac{1}{3}$.

Fig. 12. $\frac{1}{3}$.

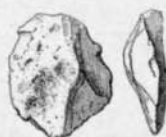

Fig. 13. $\frac{1}{3}$.

Fig. 14. $\frac{1}{3}$.

Fig. 15. $\frac{1}{3}$.

Ett flintblock af 6,6 cm. höjd och 6,5 cm. tjocklek har afgifvit åtskilliga spån. Slagmärkena efter dessa äro dock ej synliga, emdan flintkärnans öfre och undre ytor sedermera afslagits. (*fig. 15*).

I sitt ofvannämnda meddelande i *Zeitschrift für Ethnologie* indelar Blanckenhorn de i Syrien och särskildt i Palästina gjorda fyndställena i fem grupper, nämligen:

I. Sådana på ytan af plåtår och bergslutningar, hvilka af naturen äro mer eller mindre betäckta med flintstycken.

Dessa förekomster tillhöra företrädesvis den äldre paleolitiska tiden, delvis kunna de vara ännu äldre, d. v. s. äkta eolitiska.

II. På slätten vid kusten; till hälften neolitiska, till hälften paleolitiska.

III. I dalarna; mest senpaleolitiska eller ännu yngre.

IV. Hålor eller grottor; paleolitiska och neolitiska.

V. I botten på utgräfdade tells eller ännu existerande orter, alltså fasta boplatser; neolitiska och vidare in i järnåldern,

I Egypten förekomma också andra arter af fyndplatser, särskildt de diluviala grusbänkarna i flodbäddarne (där Nilen).

Det af Gautier vid Euftrat funna flintredskapet tycks ha ett liknande ursprung.

De bearbetade flintor, som jag fann i nordöstra Syrien, tillhöra alla Blanckenhorns första grupp. Han omnämner sådana platåfynd från landet öster och väster om Jordan samt öster om Döda hafvet och Wadi el-'Araba.

I Nordsyrien sträcka sig fynden af slagna flintredskap säkerligen längre både mot norr och väster. Sedan jag gjort missionärerna i Aintab uppmärksamma på dessa förekomster, hittades en präktig coup-de-poing på vägen mellan Aintab och Marasch. Också på östra sidan om Euftrat, i Nordmesopotamien, synas mig betingelserna för en paleolitisk flintkultur föreligga, ehuru jag ej hade tillfälle att här göra några undersökningar.

De flintföremål, som jag tillvaratagit, äro alla otvifvelaktigt slagna af människohand. Slagytan med de koncentriska våglinjerna kring slagbucklan synes nästan alltid, stundom har slagbucklan sedermera genom ett slag på tvären försvunnit.

Vid bedömandet af dessa nordsyriska flintors kronologiska ställning har man uteslutande att hålla sig till formerna, då de ju ej blifvit funna i geologiskt bestämbara aflagringar af en eller annan art. Platåfynd som dessa ha ju äfven gjorts i Frankrike, och man har där helt naturligt sammanställt chelles-typer, funna på en bergplatå, med dem, som gjorts i en flodaflagring. Jag tror också, att man till tiden kan jämnställa dessa nordsyriska chelles- och mesvin-former med liknande från Västeuropa och från Egypten.

Det kan ju tänkas, att de flintor, som jag karakteriserat som mesvinformer, (jfr liknande egyptiska; typerna 39—51 i G. Schweinfurth: *Steinzeitliche Forschungen in Oberägypten, Zeitschrift für Ethnologie* 1904, sid 766 och ff.) i en del fall äro samtida med chelles—typerna eller till och med senare, ett slags halfärdiga moustier-former. I vissa fall stämma de ju öfverens med dessa senare, men den bristfälliga tandningen af kanterna (=retuschernas anbringande) och den mindre omsorgsfulla bearbetningen i öfrigt, som låter kritskorpan sitta kvar, tyda på ett tidigare, mera primitivt stadium.

Fig. 16.

Flintspån har jag ej funnit, ehuru sådana, att döma af den fig. 15 afbildade nucleus, också slagits. Eoliter skulle man säkerligen vid ett noggrant genomletande af de otaliga, i bitar splitttrade flintstycken, som betäckte marken, kunnat finna i mängd. Hela flintklumpar med kritskorpan på såg jag ej på fria fältet, men däremot ett stort upplag hos en tillverkare af tröskslädar i Marasch. Dessa senare flintor tycktes förskrifva sig från något slags grufvor och ej vara uppluckade från marken.

Liksom man i Nildalen under de sista decennierna gjort omfattande fynd från perioder, som ligga oerhördt långt före historisk tid, så visa de paleolitiska och eolitiska flintredskapen från Eufratdalen, att dess åldriga civilisation också haft en föregångare i en tid, som vi blott med geologiens tillhjälp kunna närmelsevis beräkna.

Den yngre stenåldern i Nordsyrien skulle man naturligtvis bäst kunna lära känna genom en noggrann utgräfnings af några af de där befintliga tells. Fyra timmars väg norr om Aleppo ligger en väldig sådan, Tell Erfad, en gång hettiterernas säte i denna trakt, det gamla Arpad (*fig. 16*).

I ena kanten hade bönderna grävt sig in ett stycke och blottat lämningar af en kvaderstensbyggnad, troligen af romersk proveniens eller kanske något äldre, att döma af de terra-sigillatabitar, som jag där anträffade. Men i den väldiga högen spelar ett sådant ingrepp en ringa roll, och jag är öfvertygad om, att ett blottande af högens inre och undre delar skulle föra oss till aflagringar från stenåldern liksom det skett i Tell el Hesy och Tell Ta'annek i Palästina.

I Aintab inköpte jag från en armenier, Sarkis Effendi, 8 stenyxor, hvilka under årens lopp hittats i omnäjdén, samt från andra personer 2. De öfverensstämma väsentligen med mindre-asiatiska former och äfven med grekiska. En öfversiktlig studie öfver de grekiska yxtyperna föreligger i Chr. Blinkenbergs *Archæologische Studien* 1904, uppsatsen *Griechische Steingeräte*. De mindre-asiatiska och syriska formerna ha ej rönt någon sådan behandling. Jag hoppas återkomma till dem vid beskrifningen af stenålders-boplatserna vid Kadi Köi och Pendik.

De grekiska stenyxorna indelar Blinkenberg i

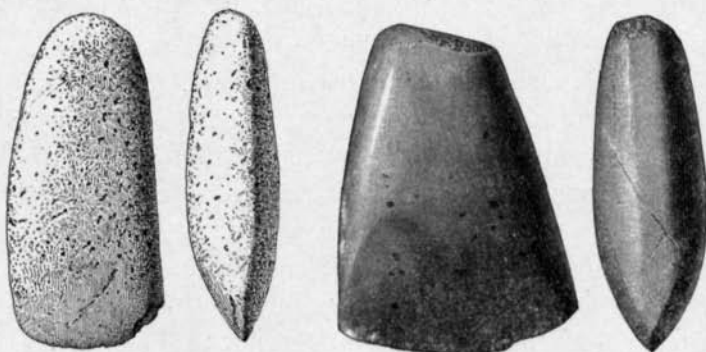
1. A. Tjocka yxor med spetsig bane.
1. B. Tjocka yxor med bred bane.
2. Tunna yxor.

hvertill komma 3. Tjocka mäjslar. 4. Tunna mäjslar.
och 5. Yxor med skafthål.

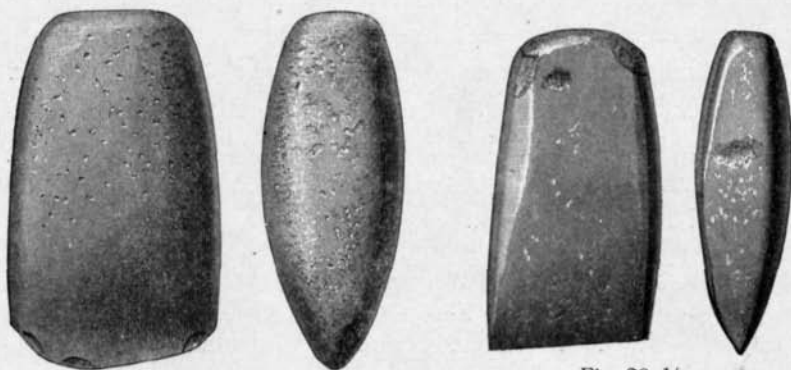
Bland det fåtal exemplar, som jag erhöi i Aintab, är typ 1. A. knappast representerad. Den i *fig. 17* afbildade yxan kan möjligen föras dit genom sina allmänna proportioner, trots det att banen är föga tillspetsad. Längden är 8,75 cm., bredden 4,1 cm., tjockleken 2,55 cm. Eggen och den ena

hvälfda bredsida äro tämligen afslipade, den andra något rårare slipad. Genomskäringen är oval. Färgen är grå.

Genom sina proportioner kan yxan, fig. 18, föras till typ

Fig. 17. $\frac{1}{2}$.Fig. 18. $\frac{1}{2}$.

1. B. under det att afsmalmandet mot banen närmar den till typ 1. A. Längden är 8,8 cm., största bredden vid eggen 6,5

Fig. 19. $\frac{1}{2}$.Fig. 20. $\frac{1}{2}$.

cm., tjockleken 3 cm. Yxan är tillverkad af en hård grågrön stenart med insprängda svarta fläckar. Den är utmärkt slipad.

Afgjort till typ 1. B. höra tre andra yxor, två som jag tror af svart diorit, en (fig. 21) af samma gröngrå stenart som den nyssnämnda. Yxan fig. 19 mäter i längd 9,6 cm., i bredd 5,65 och i tjocklek 4 cm. Den är väl slipad, i synnerhet eggen. Fig. 20 är synnerligen väl slipad med svagt

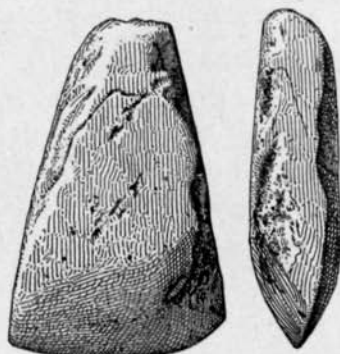
hvälfda bredsidor, skarpt markerade smalsidor och därför nästan rektangulär genomskärning. Dess längd är 8,5 cm., bredden 4,7 cm., tjockleken 2,7 cm. Yxan fig. 21 har ett stort stycke insprängd kvarts. Längden är 8,9 cm., bredden 4,8 cm., tjockleken 2,5 cm.

Närmast till typ 2 hör en yxa, fig. 22, med bane nästan lika bred som eggen. Genomskärningen är rektangulär. Slip-

Fig. 21. $\frac{1}{2}$.Fig. 22. $\frac{1}{2}$.Fig. 23. $\frac{2}{3}$.Fig. 24. $\frac{2}{3}$.

ningen är god, men eggen är afslagen och trubbig. Längden 8,55, bredden 4, tjockleken 2,50 cm. Yxan är på en bredsida ornerad med längsgående inristade streck, i ändarna afskurna genom två tvärstreck, så att det hela bildar en rektangulär figur. Ristningen har tydligen gjorts i forntiden och kan ha gjorts med en yxa eller mäjsel af ofvanför omtalade grågröna stenart, hvars hårdhet är rätt stor.

Ytterligare fyra yxor höra till typ 2, samtliga med mer eller mindre spetsig bane. Den å fig. 23 är dock jämförelsevis tjock, nämligen 1,8 cm., under det att längden uppgår till 5,2 och bredden till 3,6 cm. Liksom yxan fig. 26 är den tillverkad af en nästan svart, dioritliknande stenart. Måtten för fig. 24 äro 6,55 cm. längd, 3,55 cm., bredd och 1,4 cm. tjocklek. De två återstående yxorna äro af nefrit och slipade så att en tväregg uppstått. Hos den större går eggen snedt

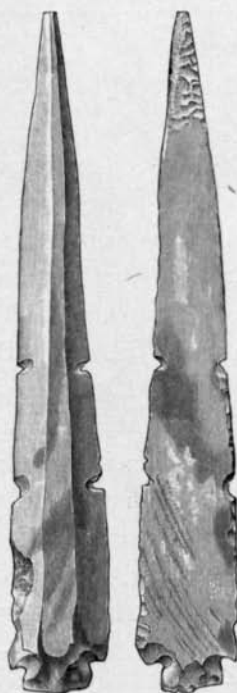
Fig. 25. $\frac{2}{3}$.Fig. 26. $\frac{2}{3}$.

från den ena breidsidan till den andra. Måtten för den lilla yxan, fig. 25, äro 3,9 cm. l., 2,8 cm. br. 0,95 cm tj., för den större 6,65 cm. l., 4,3 cm. br. och 1,8 cm. tj. (fig. 26).

En rätt stor samling neolitiska stenyxor från andra delar af Syrien finnes i de förhistoriska samlingar, som bildats af jesuitmissionen i Beyrut. Några vill jag minnas förekomma i den amerikanska missionens samlingar i Aintab. Åtskilligt lär härifrån ha skickats öfver till museer i Nordamerika.

Från gränsen mellan Nordsyrien och Mindre Asien härstammar den här afbildade flintspetsen (fig. 27), hvilken jag inköpte af en kristen präst i Marasch. Den hade enligt hans uppgift, som jag ej har någon anledning att betvifla, blifvit funnen vid byn Gönnük Kos(s), c:a 6 timmars väg norr om staden Zeitun. Pjäsen är väl närmast att betrakta som pilspets, men dess enastående elegans och finhet låter en

knappast tro att den användts för praktiskt bruk. En ovanligt lång och rak flintspån har på ena sidan omsorgsfullt slipats samt finknackats mot spetsen och längs en del af ena eggen. Den breda ändan har likaledes finknackats något på båda sidor och försedt med ett hak i hvardera hörnet, troligen för fastbindning vid ett skaft. Därtill ha säkerligen också de fyra hak tjänat, som anbringats i kanterna högre upp, två och två midt emot hvarandra. Längden är 13,2 cm. största bredden 2 cm. Spetsen erbjuder en öfverraskande likhet med vissa egyptiska flintpilspetsar, funna vid Héliouan och afbildade af J. de Morgan i hans arbete "*Recherches sur les origines de l'Egypte*", sid. 130, fig. 226—228. Dessa äro dock mindre än hälften så långa och försedda med två till fyra hak. Om de äro så fint arbetade på ena sidan som det syriskiska exemplaret, framgår ej af illustrationerna. Emellertid känner man sig frestad att sluta till en förbindelse af kanske rätt liflig art mellan Nordsyrien och Egypten redan långt före den tid, som belyses af Tell-el-Amarna-brefven.

Fig. 27. $\frac{2}{3}$.